

GRADBENA FOTOTEKA

V 10. številki letnika 1953 ljubljanske tehnične revije ARHITEKT objavljena razprava o načrtu za načrte trgovske hiše »Slovenija-avto« na prostoru bivše trgovine Zalta-Zilič ob Titovi cesti je podprta s tremi slikami. Prva slika kaže predel pred porušenjem starih hiš skupno s Figovcem, druga v stanju poleti 1953, torej po porušenju starih hiš in ureditvi novih nasadov, pri tretji pa je v drugo fotografijo vrisana nova stavba po načrtu, ki naj bo izveden.

Ze bežen pogled na prvo sliko kaže, da je le reprodukcija slike v kakem časopisu ali reviji, saj je raster prvotne slike preveč izdajalsko viden. Ostali dve sliki sta izdelani na podlagi izvorne fotografije in sta zato jasnejši.

Zakaj je moral pisec razprave uporabiti reprodukcijo slike? Ali mu ni bila dosegljiva izvorna fotografija ali negativ posnetka? Ali Ljubljana res nima neke osrednje ustanove, ki bi zbirala in hranila take slike? Ker to nikakor ni verjetno, je mogoča samo domneva, da je ta zbirka tako malo znana, da strokovni pisatelj ni vedel za njo in torej ni mogel uporabiti njenih slik.

To so vprašanja, ki se morajo pojaviti pri ogledu uvodoma omenjenih slik. Nemogoča je predpostavka, da bi posebno v Ljubljani ne bilo mogoče dobiti stare slike gostilne FIGOVEC in njene okolice s pogledom proti nebotičniku. Pri tem ni treba ravno misliti na razglednice, ki jih prodajajo papirne trgovine in trafike, ker prav gotovo obstoji v našem glavnem mestu ustanova, ki po svoji dolžnosti načrtoma zbira slike starih hiš. Če ima Muzej narodne osvoboditve obsežne zbirke slik iz naše herojske dobe osvobodilnih bojev, Tiskovni urad zbirke slik z drugim pomenom, mora biti tudi tu nekdo, ki skrbi za slike gradbenih sprememb v mestu. Ponovni pojav istih slik v raznih revijah le potrjuje obstoj podobne ustanove v Ljubljani, le javnosti ni dovolj znana, da bi se zbirka mogla koristno uporabljati.

Važnejše je vprašanje, kako je v tem pogledu preskrbljeno v drugih, manjših mestih! Tu take spremembe niso tako pogoste, a zato vendar nič manj radikalne. Ali pa morda ravno ti manjši kraji ravno zaradi izjemnosti gradbenih sprememb oskrbijo spominske slike starega stanja? Obstoji le nevarnost, da se oskrbe take slike le na pobudo posameznika in se hranijo nenačrtno, da se založijo med spise ali pozneje zgubijo.

Zaradi zavarovanja takih gradbenih spominov bi moral vsak mestni ali krajevni ljudski odbor imeti poleg drugih tudi dobro urejeno zbirko slik vseh gradbenih sprememb. Njemu podrejeni oddelek za gradbene zadeve je gotovo najprimernejši za ta namen. Ta ima v evidenci vse gradbene zadeve in znani so mu načrti sprememb mnogo časa pred pričetkom del, tako da ima dovolj prilike za fotografiranje prizadetega mestnega predela.

Nikakor ni zaradi tega potrebno posebno službeno mesto fotografa, čeprav bi ta v večjih mestih imel event. dovolj dela, saj je pri sedaj močno razširjenem fotoamaterstvu verjetno, da bi mogel skrbeti za to fotozbirko kak nameščeneč ljudskega odbora ali najboljše pristojnega gradbenega oddelka. Sicer pa bi to delo lahko opravili poklicni fotografi, saj je marsikateri med njimi priznana dober krajinar. Tudi ni ravno potrebno, da so te slike mojstrovine fo-

tografske umetnosti, vsekakor pa naj bodo fototehnično zelo dobro izdelane in naj pravilno kažejo predmetni objekt.

Slike ne smejo biti premajhne, najmanjša naj bo v velikosti razglednice, preko formata 18/24 ali 20/30 cm pa naj obseg ne meri. To je potrebno predvsem zaradi morebitnih reprodukcij za objavo v časopisih in revijah. Prav ta uporaba slik tudi olajša nadaljno odločitev, ali naj se slike hranijo v albumih ali kartotekah. Vsak način ima svoje prednosti: album onemogoča izgubo posamezne slike, je pa težko vanj vložiti že po dogotovitvi albuma najdeno starejšo sliko, kar pa je pri kartoteki zelo enostavno.

Slike naj bodo vsekakor zložene po letih nastanka poslopij in gradbenih sprememb, ker le tako bo viden kronološki gradbeni razvoj posameznega kraja. Iz tega razloga je primernejša foto-kartoteka, v katero prav lahko vložimo slučajno dobljeno sliko iz starejše dobe. Da pa ne bo n.pr. zaradi reprodukcije treba uporabljati kartotečnega lista, pri čemer je v tiskarni slika izpostavljena vsaj poškodbi, če ne že izgubi, mora poleg zbirke slik obstajati še zbirka predmetnih foto-negativov, da je vsak čas mogoča izdelava nadaljnjih slik. Ali pa mora biti znan avtor slike, da se pri njem naročijo nadaljnje slike.

Sl. 1. Maribor. Očiščene ruševine v letih 1944/45 bombardiranih hiš v Ulici kneza Koclja št. 25 in 25

Sl. 2. Maribor. Na prostoru porušenih hiš novo zgrajeni hiši v Ulici kneza Koclja št. 23 in 25 ter obnovljena hiša št. 27

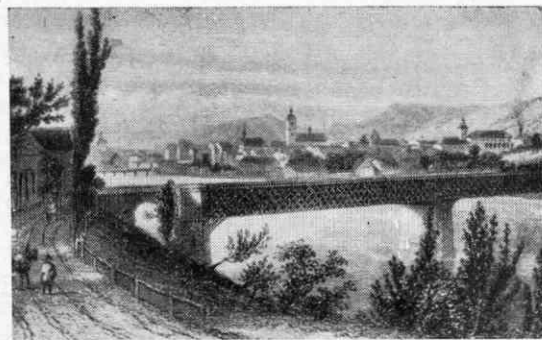

Sl. 3. Hiša na Gosposvetski cesti št. 31 v Mariboru, ki je bila porušena septembra 1953 zaradi predvidenega podaljška Gosposvetske ceste od odcepa Vrbanke ceste proti zahodu. Hiša je bila zadnja lesna — ometana stavba iz dobe starega Maribora, ki je imela v stropniku vrezano letnico 1695. Čez leto dni bo na tem mestu vidna v osi ceste 7-nadstropna stanovanjska hiša in urejena nova cesta

Da pri obsežnejši zbirki ne bo zamudnega iskanja slik, naj bo zbirki slik in negativov priložen tudi alfabetični seznam zgradb z letnico nastanka in številko negativa ali imenom avtorja. Seveda je treba marsikatero sliko vpisati na več mestih, n. pr.: staro mesto, šola, bolnica (pozneje v isti zgradbi), rušenje zaradi regulacije ulice in podobno. Le tako se bo mogoče izogniti prepogostemu prelaganju kartoteke in s tem seveda postopnemu poškodovanju slik. Urejevalec zbirke bo odločil ali vložiti sliko nove zgradbe samo pri letu njenega nastanka ali morda priloži sliko predhodnega stanja poleg nove in morda vmes še kako zanimivo razdobje (N. pr. stare hiše — novo šolo na istem mestu — ruševine po bombardiranju — začasen javni nasad na prostoru po odstranitvi ruševin in končno morda še novo zgradbo na istem prostoru). V seznamu pa mora biti slika vpisana za vsak primer posebej in morda še označena povezuje z drugimi slikami, če niso te vse nalepljene na enem kartonu.

Na kartonu naj bo pod sliko njen naslov s kratko omembo o vzroku spremembe, event. stroški, leto spremembe ali nastanka nove zgradbe in še morda drugi, sedaj znani podatki, ki bi mogli biti pozneje zanimivi. Morda v zgornjem desnem vogalu je vpisana letnica, po kateri so vloženi zapovrsti kartoni v primerne kasete. Ako je zaradi točnosti pregleda potrebno, bo poleg slike prilepljen še majhen položajni črtež, kar bo važno predvsem pri rušenju hiš zaradi novih uličnih regulacij, da se tako ohrani položaj porušenega objekta.

Kaj predvsem je treba vložiti v tako gradbeno fototeko? Prav gotovo slike važnejših novih zgradb: stanovanjske hiše, tovarne, nadalje regulacije ulic in cest ter drugih gradbenih pridobitev, ki jih je postavila naša ljudska oblast za zboljšanje življenja delovnega človeka. Poleg tega oskrbimo slike starih stavb, ki so bile morda porušene zaradi teh novih zgradb, bombardirana mesta bodo pokazala grozotne ruševine in njihovo obnovo, pri čemer bo imel od slovenskih mest mnogo posla zlasti Maribor, za njim pa Jesenice, Idrija, Celje, Ljubljana in drugi kraji. V zbirko spadajo tudi slike starejših važnejših stavb (šole, bolnice), ki še stojijo in jih je torej še mogoče slikati. Težja bo oskrba slik v preteklih dobah porušeni ali bombardiranih hiš. V teh primerih se bo treba marsikdaj zadovoljiti z razglednico ali reprodukcijo slike ali risbe, ki je last kakega zasebnika, a je še noče izročiti muzeju, ker mu je morda drag spomin. V skrajnem primeru se bodo reproducirale slike iz knjig, revij ali časopisov pa tudi slike v muzejskih zbirkah, kajti gradbena fototeka naj bo po možnosti sama za sebe povsem zaokrožena zbirka vseh dosegljivih slik.

Sl. 4. Leseni železniški most čez Dravo v Mariboru v letih 1846-1862. (Vse štiri slike so iz gradbene fototeke OLO Maribor

ranih hiš. V teh primerih se bo treba marsikdaj zadovoljiti z razglednico ali reprodukcijo slike ali risbe, ki je last kakega zasebnika, a je še noče izročiti muzeju, ker mu je morda drag spomin. V skrajnem primeru se bodo reproducirale slike iz knjig, revij ali časopisov pa tudi slike v muzejskih zbirkah, kajti gradbena fototeka naj bo po možnosti sama za sebe povsem zaokrožena zbirka vseh dosegljivih slik.

Marsikatera slika leži pri zasebnikih v starih albumih ali visi zaprašena in pozabljena v sobah, če ne še celo po podstrešjih. Za take primere je treba dokaj povpraševanja med znanci, pri čemer je treba imeti vsekakor primerno srečo. Tako je bila n. pr. slika lesenega železniškega mosta v Mariboru v letih 1846-62 najdena na mariborski razstavi 100-letnice železnic v Sloveniji v nekem razstavljenem vodiču iz leta 1860. Bila je zasebna last, vendar uvidevno dana na razpolago za razstavo in reprodukcijo. Menda je to edini izvod tega vodiča v Sloveniji, ker ga na ljubljanski razstavi ni bilo. Vsekakor spada v bodoči železniški muzej! Nasprotno je bila slika mariborskega kolodvora iz leta 1846 na razstavi v Ljubljani — tudi kot privatna last! Reprodukcijski obeh slik sta kot posebnosti vloženi v mariborsko gradbeno fototeko.

Podobno si bo pomagalo vsako mesto, da s pomočjo zasebnih slik dopolni svojo slikovno gradbeno kroniko.

Razumljivo je, da bo ta zbirka nudila obsežen izbor slik tudi za razne druge spominske albume, za turistične prospekte in za najrazličnejše razprave. Piscem gradbenega razvoja posameznih mest bo zbirka nudila dragoceno podlago ne samo v slikovnem materialu, temveč tudi z mnogimi časovnimi podatki, katere je marsikdaj le težko ugotoviti.

Če pogledamo 5. številko prvega letnika Kronike, vidimo bogato zbirko slik šol, ki podpira strokovni članek o šolskih kronikah. Podobno so v ostalih številkah podprte s slikami razprave o tehničnih muzejih ali razni zgodovinski spisi o Ljubljani. Vidi se, da nobena strokovna razprava ne more biti brez slik. Toda lahko je spis opremiti s slikami obstoječih zgradb, saj jih je treba samo fotografirati; v zadrego pa pride pisec, kadar bi rad uporabil sliko stavbe, ki je že bila porušena, morda kot nalašč v komaj preteklem času, a je nima na razpolago.

Zato naj ima tudi pisec razprave o gradbenem razvoju kakega kraja na razpolago dovolj slikovnega materiala in drugih podatkov v opisani gradbeni fototeki.

Anton Vončina